

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Рада молодих учених Університету Ушинського

Історико-філологічний факультет

Кафедра всесвітньої історії та методики її навчання

«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»

12 березня 2026 року

Збірник матеріалів

Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

Одеса, 2026

УДК: 930.2 + 930.85 + 94

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026>

*Рекомендовано вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.)*

Рецензенти:

Покась М. С. – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, політології та соціології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Атаманюк З. М. – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти та молодих учених: збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Одеса: Університет Ушинського, 2026. 142 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої дослідженню наступних концептуальних питань сучасної історичної науки: історія Стародавнього світу та Середніх віків, історія Нового часу, проблеми новітньої історії та сучасності, Історія дипломатії та міжнародних відносин, історія війн та військової справи. А також матеріали в сфері методики навчання історичних дисциплін в закладах освіти, що значно розширює дослідницькі межі.

Матеріали, подані у збірнику будуть корисними для науковців, освітян та всіх хто прагне вдосконалити освітній процес та сприяти розвитку сучасної історичної науки.

**«Історична наука в умовах війни очима здобувачів вищої освіти
та молодих учених»**

12 березня 2026 року

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова:

Красножон Андрій Васильович – ректор Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор історичних наук, професор.

Заступники голови:

Музиченко Ганна В'ячеславівна – проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доктор політичних наук, професор.

Кон Олена Олександрівна – декан історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кандидат філологічних наук, доцент кафедри словянського мовознавства.

Ковальський Станіслав Валентинович – кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Члени оргкомітету:

Окорокова Віра Вікторівна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Добролюбська Юлія Андріївна – доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Яновська Лариса Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Семко Я. С.	«Суспільство споживання» як концепт-домінанта у творі Фредеріка Бегбедера «99 франків»	61
Терлецька Д. Р.	Становище жінок у Саудівській Аравії на початку XXI століття	65
Хоміна Д. В.	Крах ілюзії братерства та єдності, від соціального контракту Тіто до етнічних чисток	71

Історія дипломатії та міжнародних відносин

Волянський Б. А.	Лібертаріанська політична думка в США у післявоєнні роки (1945-1955 рр.)	76
Ковальський С. В.	Берберські війни в контексті становлення зовнішньої політики США на початку XIX ст.	80
Малога О. А.	Інцидент з фрегатом «Чесапек»: межі британської морської силової дипломатії	84
Набока О. В.	Американська військова операція на Тайвані 1867 р. та початок формування стратегії «малих воєн» США	89
Самофатов М. І.	«Стиснута пружина» протекціонізму: як почалася тарифна війна в Європі в 1925 р.	94

Історія війн та військової справи

Атмажов О. Ю.	Флот королівства Чосон	99
Огорокова В. В.	Інноваційні зрушення у розвитку вогнепальної зброї XIX ст.	107
Рибак О. В.	Стратегічне планування «Гельб» в контексті підготовки до Французької кампанії Вермахту	111
Сотніченко О. В.	Піренейська кампанія Наполеона I (1808–1814)	114

4. The barbary Wars. 1801-1815. To the Shores of Tripoli. URL: <https://www.warcosts.org/barbary-wars>
5. Miller M. To the Shore of Tripoli. URL: <https://www.mca-marines.org/leatherneck/to-the-shores-of-tripoli/>
6. Allison R. Stephen Decatur American Navel Hero. 1779-1820. Boston, 2005. 253 p.
7. Lambert F. The Barbary Wars: American Independence in the Atlantic World. New York: Hill and Wang, 2005. 228 p.

Малога О. А.,
здобувач першого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна)

«ІНЦИДЕНТ З ФРЕГАТОМ «ЧЕСАПК» 1807 р.: МЕЖІ БРИТАНСЬКОЇ МОРСЬКОЇ СИЛОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ»

США на початку ХІХ ст. являли собою молоду державу, що активно розбудовувала свою економіку та міжнародні позиції. Проголосивши незалежність у 1776 р. та закріпивши її у Паризькому мирі 1783 р., Сполучені Штати прагнули зберегти нейтралітет у європейських конфліктах і розвивати морську торгівлю з обома ворогуючими сторонами. Економіка молодій республіки була значною мірою залежна від атлантичної торгівлі – американські торговельні судна курсували між Європою, Карибським басейном та узбережжям самих США, що робило свободу судноплавства питанням не лише принципу, а й економічного виживання.

Однак зберегти нейтралітет в умовах наполеонівського протистояння виявилось надзвичайно складно. Обидві ворогуючі сторони – і Британія, і Франція – розглядали нейтральне судноплавство як інструмент, яким можна маніпулювати у власних інтересах. Британія, володіючи найпотужнішим флотом у світі, систематично перехоплювала американські торговельні судна і практикувала примусовий набір моряків на службу у Королівський флот. Ця практика, яку Джон Квінсі Адамс назвав «узаконеним викраденням на океані», прирікала американців на роки служби в чужому флоті, нерідко навіть на загибель у чужих битвах [1, р. 84]. Формально британці шукали своїх дезертирів, однак на практиці під цим приводом на британські кораблі потрапляли й

громадяни США. Проблема громадянства була вкрай заплутаною: з майже 11 000 натуралізованих моряків зареєстрованих в американських документах у 1805 р. переважна більшість народилась у Британії, що давало британським офіцерам підстави для довільних рішень [1, р. 90]. Авторитетний дослідник означеного питання Дж. Ф. Зіммерман встановив, що правові суперечки про громадянство робили проблему системно нерозв'язною в рамках тогочасного міжнародного права [5, Р. 19–21]. У своєму останньому звіті про примусову вербовку у січні 1812 р. держсекретар Монро заявив, що з 1803 р. було примусово завербовано 6 257 американців – цю цифру кожне видання «яструбів війни» передрукувало великим шрифтом [1, р. 90].

Ситуація різко загострилась після підписання Тільзитського миру у липні 1807 р. Наполеон і Олександр I фактично поділили Європу на сфери впливу, а континентальна блокада отримала нові можливості для розширення. Британія опинилась в ізоляції і посилила тиск на нейтральне судноплавство [2, Р. 1–30]. Саме в цьому контексті – максимальної британської підозрілості і стратегічної напруги – стався інцидент з фрегатом «Чесапек», який вивів англо-американські суперечності на новий рівень.

22 червня 1807 р. американський фрегат «Чесапек» під командуванням коммодора Баррона вийшов з Норфолка (Вірджинія) у відкрите море. Корабель щойно вийшов з гавані і ще не був готовий до бойових дій – гармати не були заряджені, палуба залишалась захаращеною після виходу з порту. Невдовзі «Чесапек» був наздогнаний британським фрегатом HMS «Леопард» під командуванням капітана Солтсбері Гамфріса [1, р. 141].

Гамфріс передав на «Чесапек» вимогу – дозволити британським офіцерам підійти на борт і провести огляд команди з метою виявлення дезертирів із Королівського флоту. Баррон відхилив цю вимогу, пославшись на те, що «Чесапек» є військовим кораблем США і не підлягає огляду іноземними офіцерами. У відповідь «Леопард» відкрив вогонь без попередження. Після десяти хвилин обстрілу – якщо це слово взагалі можна застосувати до бою, в якому стріляла лише одна сторона – Баррон капітулював [1, р. 141]. Детальна реконструкція події на основі архівів Адміралтейства, здійснена британським дослідником Е.

Стілом, показує, що Гамфріс діяв відповідно до наказу адмірала Берклі, хоча й сам сумнівався у його доцільності [6, р. 250].

Британські офіцери піднялись на борт і забрали чотирьох моряків, яких вважали дезертирами з Королівського флоту. Серед них був Дженкін Ретфорд –

єдиний, хто справді виявився британським підданим. Він був повішений у Галіфаксі. Двоє інших – темношкірі американці, які парадоксально свого часу самі дезертирували з американського торговельного судна і вступили на британську службу у 1806 р. – померли в полоні. Четвертий був повернутий США лише у 1812 р. [1, р. 142]. Таким чином, троє із чотирьох заборонених моряків були громадянами США, що перетворювало інцидент з морського спору на пряме посягання на американський суверенітет [2, Р. 45–78]. Все це сталося у територіальних водах США – приблизно за 3-4 морські милі від берега Вірджинії, що додавало справі особливої гостроти.

Звістка про напад на «Чесапек» блискавично поширилась американськими містами і викликала хвилю обурення, якої США не знали з часів Війни за незалежність. Натовпи громадян збирались біля ратуш і вимагали від уряду рішучих дій. У Вірджинії міліція патрулювала узбережжя, щоб не допустити постачання британських кораблів. У Нью-Йорку натовп зняв стерно з британського судна, зрізав такелаж і забрав вітрила. Будинок британського консула довелося охороняти поліції [1, р. 143]. Навіть федералісти, які традиційно симпатизували Британії, були змушені публічно засудити її дії. Вільям Верт писав: «Ймовірність війни дуже велика, адже навряд чи британська розумність і несправедливість дадуть нам те задоволення, яке одне лише може вгамувати дух цієї нації» [1, р. 143].

Однак Джефферсон обрав інший шлях. Президент написав губернатору Вірджинії з проханням про стриманість – щоб Конгрес, коли збереться, мав свободу вирішити «чи не додамо ми до багатьох уроків Європі ще й той, що є мирні засоби придушення несправедливості» [1, р. 144]. З схвалення кабінету Джефферсон видав прокламацію, що закривала американські води для британських військових кораблів – захід розрахований і на те, щоб задовольнити народний попит на дії, та зменшити ризик нових інцидентів [1, р. 144]. США перебували у стані миру та не мали достатньо сильної армії і флоту для повноцінної війни з Британією [3, р. 24].

Замість військової відповіді у грудні 1807 р. Конгрес ухвалив «Embargo Act» – закон, який забороняв американським суднам виходити в іноземні порти і фактично припиняв торгівлю з усіма іноземними державами. Задум Джефферсона був зрозумілий – позбавити Британію американських товарів і змусити її поступитись. Однак на практиці ембарго вдарило передусім по самих американцях. У 1807 р. американський експорт та імпорт сягнули відповідно 108 і 138,5 млн доларів – і різко впали після введення ембарго [1, р. 90]. Британія

заснала певних незручностей, але знайшла альтернативні ринки постачання. «Embargo Act» виявився провалом і був скасований у березні 1809 р.

Паралельно тривали дипломатичні переговори між Вашингтоном і Лондоном. Британська сторона визнала, що дії «Леопарда» були перевищенням повноважень, однак від примусового вилучення моряків відмовлялись не збиралась [2, Р. 135–180]. Як зазначає Перкінс, Кеннінг «уникнув вибачення і водночас уникнув війни» у короткостроковій перспективі – але саме ця тактика відкладеного врегулювання і стала стратегічною помилкою [1, р. 197]. Формальне вибачення і компенсацію родинам загиблих Британія принесла лише у 1811 р. – через чотири роки після інциденту і за рік до початку війни.

Інцидент з «Чесапіком» не став безпосередньою причиною війни – між нападом на фрегат і оголошенням війни минуло п'ять років. Однак саме він запустив механізм незворотного погіршення англо-американських відносин. Після провалу «Embargo Act» адміністрація Джефферсона і його наступника Джеймса Медісона продовжувала шукати економічні важелі тиску на Британію. У 1809 р. було ухвалено «Non-Intercourse Act», у 1810 р. його замінив «Mason's Bill No. 2». Наполеон скористався цією пропозицією – формально пообіцяв поважати американський нейтралітет. Британія на поступки не пішла [3, р. 57].

Тим часом практика «викрадення моряків» не припинялась. Після 1807 р. британці продовжували зупиняти американські торговельні судна і забирати моряків. Генрі Адамс у своєму фундаментальному дослідженні показує, що «Orders in Council» листопада 1807 р. і «Чесапік» разом сформували системну кризу англо-американських відносин, з якої не було виходу без поступок однієї зі сторін [4, Р. 80–81]. У Конгресі формувалась впливова група «яструбів війни» – Генрі Клей з Кентуккі і Джон Кальхун з Південної Кароліни стали найголоснішими голосами цієї групи. Кожен новий випадок «викрадення» нагадував американцям про «Чесапік» і підживлював вимоги помсти.

Формальне британське вибачення 1811 р. могло б розрядити ситуацію – якби воно прийшло раніше і якби супроводжувалось реальними змінами у політиці захоплення моряків. Але воно прийшло запізно і без жодних практичних поступок. Тюкер і Ройтер показують, що у тому ж 1811 р. коммодор Баррон, принижений поразкою 1807 р., став центром гучного скандалу – воєнного суду і наступної дуелі з героєм американського флоту Стівеном Декейтуром у 1820 р. – що перетворило «Чесапік» на постійний символ національної образи [2, Р. 181–220]. 18 червня 1812 р. президент Медісон підписав оголошення війни Британії,

назвавши серед головних причин саме силове вербування моряків і порушення нейтрального судноплавства.

Інцидент з фрегатом «Чесапiк» 1807 р. є показовим прикладом того, як застосування морської силової дипломатії може дати результат протилежний очікуваному. Британія діяла з позиції абсолютної військово-морської переваги – і саме ця впевненість у власній силі стала причиною стратегічного прорахунку. Напад на американський військовий корабель у територіальних водах США порушував не лише норми міжнародного права, а й елементарну дипломатичну логіку – адже США були не ворогом, а нейтральною державою, з якою Британія мала розгалужені торговельні зв'язки.

У рамках Британської морської політики у цей період інцидент є не єдиним. Певну подібність можна простежити у бомбардуванні Копенгагена того ж 1807 р., яке показово демонструє важелі тиску Британії. Данія була географічно вразливою, політично ізольованою і не мала стратегічних альтернатив – силова дипломатія Британії спрацювала, досягнувши тактичної мети – флот було захоплено. США перебували в принципово іншому становищі – океан давав їм стратегічну захищеність, а внутрішній ринок і континентальний масштаб – незалежність від британського тиску.

Аналіз подій 1807–1812 рр. дозволяє визначити кілька ключових меж ефективності британської морської силової дипломатії, які були порушені в цьому випадку. По-перше, силовий тиск виявився застосованим проти невірної обраної цілі – США були достатньо сильними, щоб не коритись негайно і достатньо незалежними, щоб відповісти пізніше [3, р. 24]. По-друге, інцидент стався у територіальних водах противника, що перетворювало його з морської суперечки на пряму агресію проти суверенної держави [2, Р. 45–78]. По-третє, як переконливо показує Зiммерман, системна нерозв'язність питання викрадення моряків у правовому полі робила будь-яке дипломатичне врегулювання без реальних поступок з боку Британії принципово неможливим [5, Р. 274–275].

Інцидент з «Чесапiком» залишив помітний слід в англо-американських відносинах, що виходить далеко за межі 1807 р. Він показав, що ігнорування нейтрального статусу держави і зневага до її суверенітету здатні перетворити потенційного партнера на противника навіть тоді, коли безпосередня військова відповідь є неможливою [1, р. 197]. Ефективність «дипломатії канонерок» визначалась не лише потужністю флоту, а й вибором цілі та здатністю противника до відкладеної відповіді [4, Р. 80–81]. Цей урок залишається актуальним і поза межами наполеонівської епохи – адже питання про допустимі

межі морської силової дипломатії не втратило свого значення і в умовах сучасного геополітичного суперництва на морських просторах.

Література

1. Perkins B. Prologue to War: England and the United States, 1805–1812. Berkeley: University of California Press, 1961. 457 p.
2. Tucker S. C., Reuter F. T. Injured Honor: The Chesapeake-Leopard Affair, June 22, 1807. Annapolis: Naval Institute Press, 1996. 268 p.
3. Horsman R. The Causes of the War of 1812. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1962. 345 p.
4. Adams H. History of the United States during the Administrations of Thomas Jefferson and James Madison. 9 vols. New York: Charles Scribner's Sons, Vol. IV, 1889–1891.
5. Zimmerman J. F. Impressment of American Seamen. New York: Columbia University Press, 1925. 279 p.
6. Steel A. More Light on the Chesapeake. Mariner's Mirror. Vol. XXXIX. 1953. P. 243–265.

Науковий керівник: Ковальський С. В., к. іст. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії та методики її навчання ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

DOI: <https://doi.org/10.24195/HistoricalStudies2026-89-94>

Набока О. В.,

доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри історії та археології

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

м. Полтава, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1678-9475>

АМЕРИКАНСЬКА ВІЙСЬКОВА ОПЕРАЦІЯ НА ТАЙВАНІ 1867 Р. ТА ПОЧАТОК ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ «МАЛИХ ВОЄН» США

Однією з ключових концепцій сучасної військової доктрини США є т. зв. «стратегія малих воєн», під якою розуміється «поєднання дипломатичного тиску та військової сили щодо іноземної держави, політика уряду якої визначається як нестабільна, неадекватна, або незадовільна з точки зору збереження життя

Наукове видання

**«ІСТОРИЧНА НАУКА В УМОВАХ ВІЙНИ ОЧИМА ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОЛОДИХ УЧЕНИХ»**

Збірник матеріалів
Всеукраїнської наукової конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених

м. Одеса, 12 березня 2026 р.

Електронне видання. Підписано до друку 01.05.2026 р.
Формат 60 x 90 1/16 Умовн. друк. арк. 8,7
Наклад – 150 прим.